

בסיעתא דטימיא

שיעור שבועי

הגאון הגדול

רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת שלח 609

ט"ז בסיון תשפ"ג

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004

www.kolhalashon.com

גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקיימים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור 35367327 ולסיום סולמית #

פרשת שלח תשפ"ג

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנן"

לע"נ שמעון ב"ר שאול לוסטיג ז"ל
לע"נ יוסף בן יצחק ורומיה ז"ל
לע"נ שמואל ב"ר משה גודלבסקי ז"ל

היא אורז מבושל נתן ראובן לשמעון את האורז שבישל, והציל אותו, ונסתפק אם חייב כפרה (בזמן המקדש קרבן חטאת, ובימינו תענית וצדקה). אמנם ה'שפת אמת' כתב, שהשוחט בשבת ואח"כ חלה במחלה מסוכנת, ודאי חייב. נמצא שלפי הלימודי ה' יש מקום לומר שהוא לא עברין, ואין חשש של מחזיק ידי עוברי עבירה, כי התברר למפרע שלא חטא, אמנם, לפי השפת אמת הוא עדיין נקרא שעבר עבירה וחייב.

אמנם, גם לפי הלימודי ה', לכאורה יש חשש של מחזיק ידי עוברי עבירה, דיעוין ב'דרך אמונה' [פ"ח משמיטה ס"ק ס"ג], דאפילו בזמן שהתירו לישראל לעבוד מפני הסכנה, מ"מ אסור לומר לו יישר כחך או עשה והצלח, שזה נראה כשמח בביטול המצוות ובוועט בהן, אלא צריך להראות שאנוסים הם, ובעל כרחם עושים, עכ"ל.

אך נראה שכל דבריו אמורים כשעובדים בשביעית להציל את עצמם, אבל כאשר אדם עוסק בהצלת השני, בוודאי שיש מצוה לעודדו. אמנם יתכן שכל זה דוקא כאשר כוונתו מראש היתה להצלה, אבל כאן שנסע באיסור עדיין יתכן שיש מקום לחשוש למסייע לידי עוברי עבירה.

בנו המומר תרם לאחיו הצדיק בליה, האם האבא יאמר תודה למומר

הנה ב'חשוקי חמד' עמ"ס ביצה [כ"א:]: דנו לגבי, מעשה ביעקב שהיו לו כמה בנים צדיקים יראי ה', אך אחד הבנים התפקר ל"ע, ואף נשא אשה נוכריה, וההורים והאחים נידו אותו וניתקו כל קשר עמו. לאחד הבנים הצדיקים

נפצע בשיבת ועבר שם רופא מחלל שיבת והצילו, האם יודה לו?

שיאלה:

אדם נפל בשבת, נפצע ואיבד דם, עבר שם רופא מחלל שבת שנסע לים והצילו. האם יודה לו שהרי הצילו, או שאם יודה לו הרי זה נראה כמחזק ידי עוברי עבירה, שנראה ששמח במה שחילל שבת, שהרי מזה יצא שהצילו?

תשובה:

נאמר במשנה בשביעית [פ"ה מ"ט]: "ומחזיקין ידי נכרים בשביעית (שאומרים להם יישר כח או עשה והצלח), אבל לא ידי ישראל (העובד בשדה, שאסור אפילו לומר לו שלום, שמחזק ידי עוברי עבירה כמבואר בר"ש שם). לפי זה יש מקום לומר בענייננו שאין להודות לו שהרי מחזק ידי עוברי עבירה.

יש מקום לדון דבענייננו, אין חשש של מחזיק ידי עוברי עבירה, כי יתכן שהתברר למפרע שהוא לא עבר עבירה, כיון דסו"ס הגיעה הצלה על ידו, והרי מבואר במסכת מנחות [ס"ד], דפרס מצודה בשבת להעלות דגים, והעלה דגים ותינוק, דאזלינן בתר מעשיו (ויעוין בחשוקי חמד עמ"ס מכות [ס"ד]. מה שכתבנו בזה), ופטור מעונש.

והנה בכעין שאלה זו דן בספר 'לימודי ה' [לימוד ר"ג], לגבי מבשל בשבת באיסור, ואח"כ נזדמן חולה שיש בו סכנה שהיה צריך למאכל - לדוגמא, ראובן בישל לעצמו אורז בשבת ר"ל, כי הוא מאכל אהוב עליו, והנה בא לפניו שמעון הסובל מאוד משלשול מסוכן ותרופתו

וגם האשה שדָּרְבְּנָה אותך לעשות חסד תדבק נפשה ברות המואביה, ותדבק בעמינו באמת ותזכה לאותו סוג נחת שזכתה רות, אם המלכות ואמו של משיח צדקנו.

מעתה נראה שהוא הדין בענייננו, שיודה לו אך יוסיף ויאמר שבזכות המצוה הגדולה שעשית, הקדוש ברוך הוא יזכה אותך באושר הגדול ביותר ותזכה לראות באור האמת ולהתקרב לאביו שבשמים.

כמו כן נראה לייעץ לפצוע שיבקש מהרופא את הכתובת שלו, כדי שאחר השבת ישלח לו תשלום, והטוב ביותר שישלח לו גביע לקידוש¹.

להכיר טובה לנאצי

טיאלה :

בספר "זכרון משה" (פתח דבר עמוד כ"ב) מסופר סיפור נורא על הרה"ח רבי צבי מאיר פערלבערגר ז"ל מאנטוורפן, כדלהלן: לאחר מלחמת העולם הראשונה עקרה המשפחה מפולין לברלין שבגרמניה שם פתח בית מסחר סיטונאי לכלי פורצלן יוקרתיים, והצליח מאד במסחרו. והנה באחת השנים גילה שאחד מלקוחותיו הנכריים שילם פעמיים בטעות על משלוח גדול ששוויו היה כעשרת אלפים דולר, במושגים של אז, היה זה הון עתק, ורק בסוף השנה כשעבר על חשבונותיו, התגלתה לו הטעות, הוא בא לביתו של הגוי והחזיר לו את הכסף, להפתעתו. בליל הבדולח הגוי הזה היה ראש הגסטאפו, הוא התעניין היכן נמצא היהודי הזה והתברר לו שהוא מתכוון לברוח להולנד. הוא עשה כל מיני תחבולות למצוא את היהודי

אבדו הכליות, היה בסכנת נפשות והמשפחה חיפשה תורם כליה ולא מצאו תורם מתאים. הדבר נודע לאח הפוקר ולאשתו הנוכריה. והיא דָּרְבְּנָה את בעלה שיציע את הכליה שלו לאחיו החולה. בבית חולים בדקו ומצאו שכליית האח הפוקר מתאימה לאח החולה, האח הפוקר נותח והכליה הושתלה באחיו הצדיק. כעת מאושפזים שני האחים בחדר אחד, והאב רוצה לבקר את בנו הצדיק, אך לא יודע האם יאמר תודה לבן הפוקר המוחרס, ואם יאמר תודה לאשתו הנוכריה שעודדה מאד את בעלה לתרום, או שאין להודות לו, כי כיצד ניתן לומר תודה לאיש ואשה הגורמים חרון אף להשי"ת כמו שהיה בימי זמרי בן סלוא?

השבנו שם: מצוות הכרת תודה היא גם כלפי נכרים, וכמו שמצינו לגבי יוסף הצדיק שעשה טובה לכומרים של מצרים, בתור הכרת הטוב, שהם הצילו את חייו בשעת העלילה, שהעלילה עליו אשת פוטיפר, ומשום כך אדמת הכהנים נשארה להם, על פי יוסף, וכמו שמבואר בילקוט שמעוני [מטות רמז תשפ"ה], לגבי משה רבינו שהייתה לו הכרת הטוב למדין, ולכן יש צד שיש חיוב של הכרת הטוב כלפי הבן הפוקר.

וכמו כן, אם האב יתעלם מהאשה הנוכריה עלול לצאת מזה חילול ה', שיאמרו הגויים עם ישראל נבל הוא ולא מכיר תודה למי שהטיב לו. אמנם מאידך אם יכיר טובה, יש חשש שמחזק את ידיהם, ויש בזה קצת חשש של חנופה, והרי בן זה מביא חרון אף לעולם בנישואיו לנוכריה. לכן יאמר האב לבנו הפוקר כך: זכית להציל נפש מישראל ושכרך רב, ולכן אנו מתפללים להשי"ת שבזכות מצוה זו תזכה לחזור בתשובה,

1 מעשה שהיה באדמו"ר מסערט ויז'ניץ, שיצא לנפוש בצפת, ונתקע מאחורי הדלת, עבר שם אדם שהיה מחלל שבת, שכל היום רכב על סוסים, פרץ את הדלת והציל את האדמו"ר. האדמו"ר שלח את השמש כדי לשלם לו על הטובה שהצילו, והאיש סרב לקבל תשלום עבור ההצלה. האדמו"ר שלח את הגבאי לקנות גביע קידוש לשבת, וחרט עליו את שמו ושם האדמו"ר כאות הכרת הטוב, האיש קיבל את המתנה, ואשתו שראתה את הגביע, התפללה לשם מה גביע זה, ונודע לה שבגביע זה עושים בשבת קידוש, היא בקשה מבעלה שכל שבת יעשה קידוש בגביע זה, הבעל הסכים, וכך הוא החל לשמור שבת, סוף הדבר היה, שהאיש נהיה שומר תורה ומצוות, יר"ש וחסיד סערט ויז'ניץ, מקורב לאדמו"ר, ויסד בביתו שיעורי תורה.

דם העשירו ישראל, ומכיוון ש"רב המחיר אשר נתן פרעה למשה שגידל אותו בתוך ביתו כבן מלכים לכן לא נהפכו מי ביתו לדם". והנה פרעה היה רשע אכזרי ששחט תינוקות יהודים לרוב, ובודאי שהיה מגיע לו עונש כשאר המצרים, אך מכיוון שגידל את משה והאכילו על שולחנו, הקילו בעונשו שמתוך עשרת המכות שנענשו כל המצרים, לא סבל ממכת דם, ואם כן נוכל להסיק גם לשאלתנו שאע"פ שמגיע לנאצי עונש, אבל אפשר להקל קצת בעונשו, בגלל שהציל משפחה יהודית והביאם לחוף מבטחים.

ויש לחלק, פרעה גידל את משה רבינו, שבזכותו כל עם ישראל נגאלים, וכמו שאמרו חז"ל שאמר הקב"ה למשה, אם אין אתה גואלם, אין אחר גואלם, וכיון שכן למרות שפרעה הזיק לעם ישראל, מצד שני גם עשה להם טובה שגידל את משה, ולכן אין צריך לשלם להם, כי כבר שילם על כך.

אבל רשע רוצח אכזר, שהרג נפשות רבות, ועינה הרבה יהודים בעינים נוראים, אין מגיע לו הקלה בעונש על שהציל משפחה אחת, וראיה לכך, שהרי מסתמא היו כמה מצריים שבמשך מאתיים ועשר שנים שהיו עם ישראל במצרים עשו פעם אחת איזה טובה ליהודי והצילו אותו, ולא שמענו שהיו עוד מצריים שמכת דם לא פגעה בהם, ורק בפרעה לא פגעה, אלא על כורחך, משום שעשה מעשה הצלה, שהיא תועלת עבור כל ישראל, ולכן לא היה אצלו מכת דם.

לקרוא לילדה על שם אמה או על שם השיבנה שהצילה את חייה?

טיאלה:

בשנת תרצ"ג עלה זוג צעיר מפולין לארץ ישראל, הם השאירו מאחור משפחה אוהבת והורים מסורים, ועלו לחונן את עפר הארץ, וברוך השם נולדו להם ארבע בנות, הסבא והסבתא מעולם לא ראו את הנכדים, ילדי ארץ הקודש. האם החזיקה קשר רצוף עם הוריה שבחו"ל, כאשר פעם אחר פעם עולה השאלה מתי יפגשו וירגיעו את הגעגועים העזים. בשנת תרצ"ח החליטה האמא לבקר אצל אמה

והעניק לו פספורט וביקש מהולנד שיקבלו אותו. כשנסתיימה המלחמה, במשפטי נירנברג שפטו 10 מראשי הנאצים ודנו אותם למות, אחד מהם היה הנאצי הזה. לפני ההוצאה להורג פרסמו, שכל מי שיש לו דבר זכות להצילם יאמר. רבי צבי מאיר פערלבערגר ז"ל לא ידע מה לעשות, מצד אחד הנאצי הציל את חייו וחיי משפחתו, ומצד שני הוא רוצח המונים. לבסוף החליט לבוא ולהעיד לטובתו, אולם הוא הגיע מאוחר מדי ותלו אותו. האם עשה כהוגן?

תשובה:

הטעם שיש אולי עניין בכל זאת להציל את הנאצי האכזר המושחת ממות, על פי מה שכתב הנציב ב'העמק דבר' [שמות י"א ב-ג], שבמכת חשך שלא קמו איש מתחתיו ג' ימים, ואיך התענו כולם ג' ימים, אלא ישראל שהיה אור במושבתם הושיטו להם מזון וכל ההכרחי, ולא שמחו לאידם ולא נקמו בהם, ובזה השיגו ישראל חן גדול בעיניהם.

וגם משה היה גדול בעיני עבדי פרעה. שהמה כבר הסכימו שיצאו ישראל, ופרעה מקשה לבו בחנם, ומכל מקום ראו כי משה מזדרז להעתיר וחס עליהם מאד, (ובאמת נהג משה בזה כדבר ה' לאברהם אבינו והיית לאב המון גויים, וכמו אב שחס על בנו שהולך בעיקשות ולא מייסרו בחנם רק מה שיהיה לתועלת, כך עשה משה עם מצרים), בזה נתגדל כבודו בעיניהם.

במכת דם נאמר [שמות ז' כ"ג] "וַיִּפֶּן פַּרְעֹה וַיֵּאָמֶר אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לָפֹי גַם-לְזֹאת". והוקשה למפרשים למה באמת לא שת לבו למכת דם, (יעוין אור החיים) וביאר רבינו ה'משך חכמה' שמ"י ביתו של פרעה לא נהפכו לדם, ולכן לא שת ליבו לזאת. ובמדרש הגדול [פרשת וארא אות כ"ג] איתא, מגיד הכתוב שלא ניזק פרעה במכת דם, מפני מה, מפני שלשה דברים: **א.** שמא יחזור למוטב. **ב.** שהאריך לו הקב"ה שגדל משה בביתו. **ג.** כדי שיתגדל בעיני מצרים, ובאחרונה הוא לוקה (כלומר והמכה של מי שחשבו אותו לאדם גדול, גדול יותר מאשר מכה לאדם פשוט יותר), והוא לא חשב כן, אלא ולא שת לבו גם לזאת. והמשיך המשך חכמה לבאר למה באמת לא היה מכת דם בבית פרעה משום שחז"ל אומרים במדרש שממכת

נא פי שנים ברוחך אלי, היה לו לילך אצל אביו ואמו להחיותם כמו שהחיה בן אכסניא שלו, וכן אליהו היה לו להחיות אבותיו, כמו בן הצרפית אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו, לכך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא קבלני יתרו ונהג בי כבוד איני הולך אלא ברשותו, לכך כתיב "וילך משה וישב אל יתרו חותנו".

ולכאורה מבואר במדרש שהפותח פתח לחברו, נפשו חייב לו, וחייב לכבדו יותר מאביו, ולכאורה כשעומדים לפניו אביו ומטיבו, צריך להציל קודם את מטיבו, וכן כתב בהגהות מהר"ד שפרבר על השו"ע [יו"ד סימן ר"מ], אלא שכתב שיש לעיין לדינא בזה, אם בכגון זה אמרינן אין למדין מאגדה, או שמא רק כשהוא נגד הש"ס.

ולכאורה יש להקשות על דברי המדרש אלו, דהנה כתבו התוס' במסכת בבא מציעא [דף קי"ד: ד"ה אמר], "תימה לר"י היאך החיה (אליהו) את בנה של האלמנה, כיון שכהן היה, דכתיב [מלכים א' י"ז]: 'ויתמודד על הילד וגו'?' ויש לומר שהיה ברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש". ולפי זה יש להקשות, כשידע אלישע שיש בכוחו להחיות שני מתים, למה לא החיה את שני המתים הראשונים שמצא, מדין פיקוח נפש.

והנראה בביאור הדברים שיתכן שאין כוונת המדרש שאם עומדות לפניו שתי אפשרויות או להציל את אביו, או את מטיבו, שחייב להציל את מטיבו, כי הרי הצלת אביו הוא מדין כיבוד אב, שזו מצות עשה דאורייתא, אלא שכוונת המדרש, שיש דברים שאין חייב לעשות מדין כיבוד אב, כגון להחיות את אביו, שאינו בדין כיבוד, ובזה חייב להתאמץ יותר בכיבוד מטיבו, מאשר בכיבוד אב.

ובספר 'יפה ללב' [ח"ז סימן ר"מ אות י'] כתב, שבמדרש פרשת ויצא [פ"ג י"ב] נאמר, אמר לו הקדוש ברוך הוא חמיק אינו מסביר לך פנים, ואתה יושב כאן, שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך.

וביאור דברי המדרש, שאע"פ שאביו ואמו מצפים לו, מכל מקום נדחה תחילה כבוד אביו ואמו מפני כבוד חמיו, והטעם שמבואר במדרש שהפותח פתח לחברו נפשו חייב לו, וחייב בכבודו יותר מאביו ואמו, והטעם שחייב בכבוד

בפולין כדי שהסבא והסבתא ירוו נחת מהנכדות המתוקות,

כשעה לפני הנסיעה כשהמונית כבר מחכה מתחת הדירה, יצאה השכנה מהבניין הסמוך, והחלה לגעור באמא על שהיא לוקחת ארבע בנות כשברור הדבר שלא תוכל לטפל בכולן, היא הניחה את ידה על כתפה של הילדה קטנה מרים, ואמרה "את מרים הקטנה תשאירי אצלי אני אטפל בה כמו שצריך".

הוויכוח בין האם לשכנה החריף, והנהג שחיכה בנחת איבד את הסבלנות, בסופו של דבר הוא נסע עם האמא ושלושת בנותיה הגדולות, ומרים הקטנה נותרה אצל השכנה "הרעה" שהפרידה אותה מאמה.

הסוף ידוע בסוף הקיץ תרצ"ח עלה היטלר ימ"ש לשלטון ופולין הייתה הראשונה שחשה את נחת זרועו, בתחילה ניסו ליצור קשר ואות חיים מבני המשפחה, אבל כשנודעו ממדי האסון הבינו שאין למי לחכות, האם ובנותיה נספו ונהרגו על קידוש השם, הי"ד.

הנצר היחיד שנשאר מבני אותה משפחה היתה הילדה הקטנה שהשכנה לא נתנה לה לנסוע, היא נותרה בחיים, גדלה בצל אביה ולימים נשאה וגידלה משפחה חשובה מחסידות גור.

יש לשאול: בעת שנולדה ל'מרים' הבת הראשונה, על שם מי היא צריכה לקרוא אותה, על שם אמה או על שם השכנה שהצילה את חייה?

תשובה :

נאמר במדרש רבה [שמות פרשה ד' ב'], "בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (למשה) 'ועתה לכה ואשלחך אל פרעה', אמר לו: 'רבון העולם איני יכול, מפני שקבלני יתרו ופתח לי ביתו, ואני עמו כבן, ומי שהוא פותח פתחו לחברו, נפשו חייב לו'. וכן אתה מוצא באליהו בשעה שהלך אצל צרפית האלמנה מת בנה, התחיל מתחנן ואומר: 'הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה' ? וכתיב: 'וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד'. ולא עוד אלא שכל הפותח פתחו לחברו חייב בכבודו יותר מאביו ומאמו. אתה מוצא בעת שנלקח אליהו מאלישע וזכה ליטול פי שנים ברוחו, כמה דתימא 'ויהי

קודם, שבזה מקיים מצוות עשה דאורייתא, ועוד שגם יעקב אבינו נענש על שלא כיבד את אביו ואמו, ואם כבוד חמיו קודם, למה נענש על כך. אלא שדברי המדרש נאמרו כשיש דברים שאדם חייב למטיבו, למרות שלאביו ואמו אינו חייב, אבל בוודאי כששניהם עומדים לפניו, צריך קודם לכבד את אביו קודם שמכבד את מטיבו. ובענייננו כשעומדים לפני שני שמות, את שם אמה ואת שם מטיבתה, חייבת לכבד קודם את שם אמה, ולאחר מכן את שם מטיבתה.

ובפרט, שכהיום נהוג שכל אחד קורא שם על שם הוריו, ואם הוא אינו קורא שם, אמר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיש בזה 'מקלה אביו ואמו', ולכן יש להקדים את שם האם, והקב"ה יעזור שיתן להם עוד בת ויקראו גם על שם מטיבתה.

לסיכום: יש לקרוא על שם האמא, על פי דעת מרן הרב אלישיב שאם אינו קורא על שם הוריו, יש בזה איסור 'מקלה אביו ואמו'.

חמיו יותר מאביו ואמו, אף שאביו ואמו ילדוהו וטרחו בגידולו, מכל מקום אין להחזיק להם טובה כל כך כמו הרחוקים, כי טבע הוא באנוש לרחם על פרי בטנם.

והמשגיח הרה"צ חיים פרידלנדר בספרו 'שפתי חיים' [שמות עמוד ל'] ביאר את דברי המדרש בשמות, כי ודאי יש חיוב הכרת הטוב לאביו ולאמו על כל טרחתם אשר טרחו עבורו מתחילת יצירתו, לידתו, גידולו וחינוכו, אבל הכרת הטוב הזו שיעורה בגבול עד מסירות נפש ולא עד בכלל, כל ההטבה שהטיבו עמו אביו ואמו אין זה נחשב כפתיחת פתח שבעבור זאת חייב למסור להם את נפשו כיון, שכך הוא דרך העולם, ולא עוד אלא שזהו טבע שהטביע הקב"ה באב ואם שידאגו ויטרחו בעבור בניהם. ע"כ משה ואליהו הרגישו שהם חייבים בהכרת הטוב יותר מכיבוד אב ואם, חיוב הכרת הטוב ללא שיעור וגבול עד כדי מסירות נפש ממש.

לאור זאת נראה שבדברים הרגילים שאדם חייב גם לאביו, וגם לחמיו, או למטיבו, בוודאי שאביו

להזכירכם, השיעור הבא יתקיים בעז"ה ביום ב', ט"ז בסיון תשפ"ג, בבית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן בשעה 19:45. תפילת ערבית בשעה 20:30.

ייטיר בוח גדול למערכת קול הלשון ולראשייה, על העברת השיעור באיכות מופלאה. ניתן להאזין לשיעור בשידור חי מקול הלשון במס' טל' 03-6171004

